

Переміщення бізнесу: причини, перспективи та проблеми

Мова піде про процеси переміщення виробництв, що останнім часом мають місце із, переважно, Центральної Європи (Чехія, Польща, Угорщина), на Україну. Вказані процеси, особливо на Західній Україні (Закарпатська, Львівська, Івано-Франківська та інші області), в останній час значно активізувались.

Причини.

Головною причиною переміщення виробництв є процес завершення прийняття та вступ ряду країн Центральної Європи до Європейського Союзу. Зрозуміло, що крім відкритості ринків та можливості вільного переміщення, поряд з капіталом, місцевою робочою силою, інтеграція в Європу примушує фірми-виробники Центральної Європи виконувати й інші умови Європейського Союзу, в тому числі й рахуватись із збільшенням заробітної плати місцевим працівникам.

Отже метою переміщення виробництв потенційними інвесторами в економічно слабші регіони Європи є:

- пошук дешевих носіїв енергії для власних виробництв;
- залучення до виробництва дешевої робочої сили;
- пошук та організація (в перспективі) нових ринків збуту.

Другими словами мова йде про чисто економічні інтереси – отримання найбільших прибутків.

Цікавим є і той факт, що, як правило, виробництва переміщують фірми Західної Європи, США та Японії, які кілька років тому організовували та розміщували свої виробництва саме у Центральній Європі. Так, відома фірма Флекс-Тронікс (Flextronics International) організовує виробництво в м. Мукачево, яке переміщує з м. Брно (Чеська Республіка), японська фірма Ядзакі (Yazaky) з метою розгортання виробництва на Україні, почала будівництво власного заводу поблизу м. Ужгорода, польська фірма Гроклін (Groklin) буде швейну фабрику Гроклін-Карпати в м. Ужгород, фірма Форшнер (Forshner) переводить частину виробництва на Закарпаття з Угорського Градіща (Чеська Республіка).

Зрозуміло, що інвестування шляхом розміщення виробництв на Україні, добре прораховано іноземними фірмами та є економічно вигідним. На наш погляд, поштовхом до переміщення виробництв (до країн СНД) стала стабілізація та можливість прогнозування, насамперед, політичної ситуації на теренах колишнього СРСР в особі Володимира Путіна, як новообраного Президента Росії. Однак розкриття цілого ряду інших та не менш важливих факторів - тема окремої розмови.

Особливістю створення нових виробництв є і факт реєстрації та відсутності такої форми підприємств, як спільні підприємства (СП). Такий підхід з боку іноземців диктується насамперед принципами розширення «сфери впливу» власного фірмового знаку, збереження якості продукції і товарів та небажанням ділитись з використовуваними винаходами та з метою збереження виробничих таємниць. Крім того, створювати СП з економічно слабим, а нерідко і технологічно відсталим партнером, якими на сьогодні є більшість підприємств та виробництв на Україні, економічно не доцільно та не вигідно. Більше того, через наявність сертифікації виробництва за міжнародними стандартами (ISO) та кваліфікованої робочої сили, головне підприємство (західна материнська фірма), через створення СП може втратити своїх клієнтів та постачальників.

Перспективи.

Отже в переважній більшості, іноземні інвестори на Україні створюють дочірні підприємства. При цьому засновниками вирішуються питання будівництва власних підприємств (Ядзакі, Гроклін-Карпати) чи пошук виробничих, складських та офісних приміщень в оренду (Флекс-Тронікс, Форшнер). Як правило, останні при наявності замовників на свій товар та через відсутність внутрішнього ринку (в країнах СНД) працюють у нас за давальницькою схемою.

Як відомо, через подібні схеми «проходять чи пройшли» практично усі країни Центральної Європи. Серед ряду негативних моментів давальницької схеми роботи підприємств, коли виробнику «залишають» кошти лише на покриття виробничих витрат та на заробітну плату працюючим є і позитивні фактори. Насамперед це рішення, нагального для України, питання зайнятості населення, підготовка та перекваліфікація (за рахунок інвестора) місцевих кадрів. Далі – сплата податків, насамперед до місцевих бюджетів (комунальний податок), виплати (із зарплат) до фондів: соціального страхування, пенсійного і т.д., оплата за енергоносії «живими грошима», плата за землю чи орендна плата тощо.

Важливим є і те, що присутність на ринку дочірнього підприємства іноземної фірми, тобто резидента України не стільки «потіснить» місцевого виробника, скільки суттєво оздоровить конкурентне середовище. Взагалі, розглядати, в якості конкурента в найближчі 2-3 роки, українського виробника, не варто. Навпаки, варто очікувати конкуренцію між дочірніми підприємствами іноземних фірм на Україні, що виготовляють аналогічну продукцію та, навіть мають одних і тих же замовників. Натомість саме український виробник буде змушений «підтягнутись» до європейського рівня: і по якості продукції та культурі виробництва, і по зарплаті та соціальним програмам. Більше того, присутність іноземного капіталу та наявність місцевого виробника якісного товару на Україні дозволить прискорити формування та створення внутрішнього ринку практично в усіх галузях.

Так, уже згадувана фірма Форшнер (засновник та головний офіс - Німеччина) на початку 90-х років перемістила частину свого виробництва (в'язання електропучків для автобусів та каміонів) до Чехії. Працюючи за давальницькою схемою, фірма в 1996 році 100% продукції повертала до Німеччини. Уже в 2002 році – більше 40% продукції постачає на внутрішній, тобто чеський ринок. При цьому біля 60% комплектуючих та сировини, необхідних для виробництва, фірма купує в Чехії.

Відомо, що більшість іноземних фірм переміщує до нас, здебільшого, «ручну працю», розраховану на виконання малокваліфікованими працівниками. Насамперед це: пошиття одягу, меблевих заготовок, в'язання електричних пучків для автомобільної промисловості тощо. Здавалось би, що знайти, відібрати та навчити необхідних працівників не буде проблем. Однак уже сьогодні ясно, що «боротьба за робочі руки» буде твердою. Більше того, уже є непоодинокі випадки «переманювання» кваліфікованих робітників з одного підприємства на інше. Це теж позитивний фактор, адже зрозуміло, що «переманити» можна буде тільки кращими умовами праці та вищою заробітною платою. У виграші ж будуть і люди, і бюджет, і суспільство.

З урахуванням саме факторів зростання конкуренції по пошуку та відбору (в т.ч. й переманюванню) робочої сили, слід очікувати розміщення виробництв не тільки в обласних центрах чи великих промислових містах (напр. Ужгород та Мукачево на Закарпатті), але й подалі від промислових центрів. Навіть при зростанні транспортних витрат та збільшенні часу на доставку товару, особливо з урахуванням стану наших доріг, зиск очевидний. Так, середня заробітна плата робітника промислового підприємства в Ужгороді чи Мукачеві суттєво різниться (30-50%) від заробітної плати в районах.

Таким чином, що не спромоглася зробити влада комуністів, зроблять іноземні інвестори. Другими словами, саме економічні важелі, «змусять» останніх шукати вигідніші умови розміщення виробництва. Адже відомо, що за період соціалізму, більшість виробництв розміщувались в обласних та промислових центрах. Будівництво таких підприємств часто-густо не «вписувалось» в структуру міста. Звідси перенаселеність одних та, через виїзд на «роботу до міста», занепад інших міст та сіл. І тільки ряд підприємств, які підпорядковувались «незначним» та «невпливовим» міністерствам, що не змогли відстояти (читай: вибити) «краще місце під сонцем», будувались в «глибинці». Однак це тема іншого дослідження...

Отже, переміщення виробництв та інвестиційні потоки із Центральної Європи на Україну (і особливо на її західну частину), з вищевказаними особливостями, в найближчий час збільшаться. Конкуренція на ринку праці уможливить працевлаштувати безробітних та, насамперед, людей до 35-40 років. Загальний добробут наших співвітчизників однозначно зросте. У випадку ж здійснення інвестиційних намірів можна прогнозувати поступовий ріст, практично усіх сфер економіки і, особливо, її приватного сектору (готельного бізнесу, транспорту, зв'язку, туризму тощо).

Проблеми.

Зрозуміло, що організація виробництва в чужій країні і фактично «з нуля» справа нелегка. Однак така робота під силу сильному і серйозному інвестору, особливо з урахуванням уже згаданого та, безперечно, прорахованого ним зиску.

Треба віддати належне і державі, яка готова до таких намірів та кроків інвесторів. Саме з цією метою в Україні зареєстровано та діють 11 спеціальних (вільних) економічних зон (СЕЗ) та 9 територій пріоритетного розвитку (ТПП). Чинне українське законодавство уможлиблює інвестування, надає певні пільги інвесторам та охороняє вже вкладені інвестиції. В цілому повинні сприяти процесу залученню інвестицій й місцеві органи влади та інституції.

Однак не звернути увагу на проблеми залучення інвестицій не можна. Насамперед варто звернути увагу законодавців на невідкладне приведення національного законодавства України в інвестиційній сфері до загальносвітових норм. Далі - важливим є вирішення питань прозорості українського ринку, починаючи від реєстрації фірм аж до їх ліквідації. Потребують вирішення питання започаткування та формування українських загальнонаціональних реєстрів (суб'єктів підприємницької діяльності, нерухомого майна, Земельного кадастру тощо). Важливими будуть і питання компетентності та відкритості влади, доступ до владних інформаційних джерел та баз даних.

Відомо, що важливу роль в прискоренні інвестиційних процесів відіграватимуть й оперативне вирішення візових формальностей. До жаль практично усі потенційні інвестори України «кують капітал» у країнах, від яких ми «взаємно відгородились» візами.

Особливу увагу слід приділити розвитку в Україні світової мережі Інтернет та забезпечити доступ до його ресурсів. Заслужують на увагу і вирішення проблем комунікаційних галузей економіки, як-то дороги, зв'язок тощо.

Отже, переміщення бізнесу шляхом створення нових виробництв на Україні процес важливий, складний, але перспективний та вигідний як для інвестора так і для нас, українців.